

İBRAHİM GÜLİSTAN VE 1979 DEVRİMİNE KADAR İRAN SİNEMASINA KISA BİR BAKIŞ

Malik Uğur DADAK*

Öz

Bu yazıda, başarılı film ve yönetmenleriyle dünya çapında özgün bir yere sahip İran sinemasının ortaya çıkışına, 1979 yılına kadar geçen dönemde İran'da sinemanın ilerleyişine ve İbrahim Gülistan'ın sinema alanındaki çalışmalarına ana hatlarıyla değinilmek suretiyle kısa ve öz bilgiler vermeye çalışılmıştır. İran sinemasının 1979 yılına kadar geçirdiği aşamalara bölümler halinde değinilmiş ve İbrahim Gülistan'ın sinema sanatına girişi, bu alandaki katkısı ve filmleri hakkında da bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *1979 İran Devrimi, İran Sineması, İbrahim Gülistan.*

IBRAHİM GOLESTAN AND A SHORT OVERVIEW ON IRANIAN CINEMA UNTIL 1979 REVOLUTION**Abstract**

In this study, it has been tried to give brief and concise information on the emergence of Iranian cinema which has a unique place in the world with its successful films and directors, the progress of cinema in Iran until 1979 and the works of Ibrahim Gulistan in cinema. The stages of Iranian cinema until 1979 were mentioned in short chapters and information about Ibrahim Gulistan's introduction to cinema, his contribution in this field and his films were also included.

Keywords: *1979 Iranian Revolution, Iranian Cinema, Ibrahim Gulistan.*

---

* Arş. Gör., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı ABD., ugurdadak@hotmail.com

Giriş

Günümüzde İran sineması denilince akla oldukça kaliteli ve dünya çapında ödüllere layık görülen sinema filmleri, yetenekli oyuncular, yaratıcı senarist ve yönetmenler gelmektedir. Bu başarılı yaratıcılığın ardında elbette ki İran coğrafyasında yaşanan toplumsal ve politik yansımaları geniş olaylar silsilesi yer almaktadır. Bu olaylara güçlü İran edebiyatı ve İran sinemacılarının becerikli bakış açıları ile geçmişteki yaşanmışlıkları sinemaya yansıtma becerileri eklenince ortaya bugünkü ilgi çekici İran sineması çıkmıştır denilebilir. Başka bir deyişle, günümüzde mütevazı bir ülke sineması, özgünlüğünü koruyarak, yerelliğini, geleneksel birikimlerini ve kültürel değerlerini sinema sanatının etkileyici tarafı içinde yoğurarak insanlarla buluşturabilmeyi başarmıştır.¹ Sanata olan ilgi ve alakaları etrafındaki milletleri de etkileyecek seviyede olan İranlılar hem İslamiyet öncesinde hem de İslamiyet sonrasında bu bağlarını korumak suretiyle sinema alanında özgün bir kazanım elde etmişlerdir.

İran'da sinemanın ortaya çıkmasından önce toplumda yaygın olan bazı geleneksel gösteri sanatlarının olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazılarına kukla gösterileri, gölge oyunları ve taziyeler örnek gösterilebilir.² Yıllarca bu tür kadim oyun sanatlarıyla meşgul olmuş bir toplum için sinemayla tanışmak insanlara geleneklerinden kopmadan kendilerini ifade etmenin farklı yollarını açmış ve farklı bakış açıları kazandırmıştır.

Geleneklerinde çeşitli gösteri sanatlarını barındıran İran'da başlarda sarayda görülen sinema zamanla saray dışına da yayılmış, karşılaştığı birçok imkânsızlık, sansür ve baskı gibi engellemelere rağmen zaman zaman duraksayarak da olsa gelişimini sürdürmeyi ve kendi yolunu bulmayı başarmıştır. Bu süreçte elbette İran'daki geleneksel yapı ve İslami durum sinema üzerinde de etkili olmuştur.³

İran'da sinemanın başlaması, 1900'lü yıllarda Katolik misyonerlerin ticari amaç taşımayan sinemayı açmalarının haricinde, Kaçar şahı Muzafferuddin Şah'ın yine aynı yıllarda kendi fotoğrafçısı Mirza İbrahim Han ile Avrupa ülkelerini ziyaret etmesine rastlamaktadır. Bu gezi sırasında sinematografla yapılan film gösterilerini izleyen Muzafferuddin Şah bunları çok beğenir ve bu filmleri çeken makinelerin alınmasını ister. Şah, gezisinin devamında Belçika'nın Ostend kentinde yapılan Çiçek Bayramı'na katılır ve Mirza İbrahim Han katıldıkları merasimleri yeni makineleriyle kaydeder.⁴ Muzafferuddin Şah, sefernamesinde bu durumdan şöyle bahseder:

*"...Bugün Çiçek Bayramı'dır. İlginç olan bu bayrama bizi de davet ettiler. Faytonların her tarafı çiçeklerle süslenmişti. Öyle ki faytonlar belli bile olmuyorlardı. Kadınlar da ellerinde çiçek buketleriyle bizi selamlıyorlardı. Akkasbaşı da film çekiyordu..."*⁵

Böylece, alınan kameralar ve çekilen görüntüler İran'ın sinema tarihinin başlangıcını oluşturur. Bu durumu takip eden yıllarda meydana gelen benzeri sanatsal olaylar ve çekimler İran'da sadece saray çevresi ve zenginler için bir eğlence aracı olmuştur. Mirza İbrahim Han, Şah ile yaptığı gezilerin çekimlerini yapmaya devam etmiş ve sonra da Şah'ın isteğiyle saray çevresinde çekimler yapmıştır. Bu çekimleri izletmek için sarayda kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı gösterimler düzenlenmiştir ve bu gösterimlere yine sadece saray çevresi katılmıştır.⁶ Bu

¹ Rıza Oylum, *İran Sineması*, Seyyah Kitap, Ankara 2019, s. 6.

² Mohammad Ali Issari, *Cinema in Iran 1900-1979*, Scarecrow Press, Metuchen, 1989, s. 40-67.

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011.; Sabire Batur, *Siyasal İslam Sineması Örneğinde İran Sineması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2007.; Mahruk Şirin Pür, *Tarihsel Gelişimi içerisinde İran Sinemasını Etkileyen Faktörler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005.

⁴ Mahruk Şirin Pür, *Tarihsel Gelişimi içerisinde İran Sinemasını Etkileyen Faktörler*, s. 11; Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, 27 Eylül-12 Kasım 2010, s. 38.; Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 8.

⁵ Sefernâme-yi Mobârek-i Muzafferu'd-din Şah, s. 25.

⁶ Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, s. 38.; Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 8.

sıralarda sinemanın savunucusu şah yönetimi, filmler vasıtasıyla kendilerini öven çeşitli görüntüleri de topluma sunarak sinemayı bir propaganda aracı olarak da kullanmıştır.

Sarayda bu gelişmeler olurken saray dışında da İbrahim Han Sahhafbaşı isimli tüccar dünya turuna çıktığında sinematografla tanışır ve o da sinematografla ülkesine döner. Bahçesinde ilk film gösterisini yapar ve halka açık bir sinema salonu kurar. Ancak bu durum, politik faaliyetlerinden ve sinemayı neredeyse tamamen bir Batılılaşma unsuru olarak gören dini önderlerin katı muhalefetinden ötürü fazla uzun sürmez ve sinema salonu kapatılıp eşyalarına el konularak İbrahim Han Sahhafbaşı sürgüne gönderilir.⁷ Muhalif çevrelerin buna benzer tutumları nedeniyle, İran'da yapılan ilk filmler İran'ın Müslüman olmayan azınlıklarının çabalarıyla ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeleri takiben Mehdi Rûsî Han, Ali Vekîlî, Han Babahan Mu'tezedî, Erdeşir Han, Ovanes Ohanian, İbrahim Murâdî, Abdülhüseyin Sepenta gibi şahsiyetler de İran sinemasının gelişimine katkıda bulunan kişiler arasında yerlerini alırlar. Bu kişilerin teşvikleriyle yeni sinema salonları açılmaya başlanır. Örneğin; Moskova'da Cinema Academy of Moscow'da çalışan Ovanes Ohanian İran'a dönerek ülkede bir film endüstrisi kurmak istemiştir ve 1930 yılında, İran'da yapılan ilk film olan *Âbî ve Râbî* filmi çekmiştir. Bu filmin ardından 1932 yılında, kendi döneminin güncel sorunlarını işleyen, sinemaya olumsuz bakış açısını mizahi bir biçimde eleştiren *Hacı Ağa Sinema Aktörü* filmi çekilmiştir. Sinemadaki bu tür gelişmelerden cesaretle 1933 yılında Müslüman yönetmen Sepenta *Lor Kızı* filmi çekmiştir.⁸

1979 devriminden önce İran sinemasında adı geçen başka bir isim de Han Babahan Mu'tezedî'dir. Mu'tezedî, Paris'te yaşayan bir mühendislik öğrencisiydi ve oradaki bir film şirketinde görevliydi. Bu iş sayesinde film kamerasının nasıl çalıştırılacağını ve filmin nasıl işleneceğini biliyordu. Mu'tezedî İran'a dönüşünde yanında bazı film ekipmanları getirip hobi olarak başladığı bu işte büyük yollar kat etti. Sinemada kadınlar için ayrı salonlar açtı. Mu'tezedî'nin kendi sinema salonunda kadınlara ayrı kısım açması büyük ilgi gördü ancak daha sonra böyle bir ayırım kalmadı.⁹

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı kararsızlıklar, iktidar değişiklikleri gibi nedenler sonucunda İran sineması kısa süreliğine duraksamalar yaşamıştır. Devamında İran'da sinemanın ticarileşmesi, toplumu yansıtmaya başlaması, harici ülkelerde yetişen ancak İran'la bir şekilde bağı bulunan sinemacıların İran'da sinemayla ilgilenmeye devam etmeleri neticesinde de İran sineması yeniden canlanmaya başlamıştır.

İlerleyen süreçte sinemacılar üç dalda film üretmeye başlamışlardır. Bunlar ticari amaç güden filmler (Fârsî Film), entelektüel sinema ve yeni akım sinemasıdır.

Ticari Filmler (Fârsî Film)

1979 devrimi öncesinde İran'da sinema üzerindeki sansür, toplumdaki çatışma ortamı ve ülkedeki ekonomik sıkıntılar sinemanın rağbetini yitirmesine ve sinemacıların alternatif yollar aramalarına sebep olmuştur. Başlangıçta seyircinin istek ve taleplerine cevap verilerek, konuları genellikle aşk ve melodram olan estetik ve sanatsal kaygılardan uzak filmler çekilmiştir. Hatta çoğu çekimlerin ilgi gören yabancı filmlerden uyarlanmış çekimler olduğu ve özgün olmadıkları anlaşılmaması diye isimleri değiştirilmiştir. Bazı sinemacılar filmlerinin izlenmesini sağlamak için toplumun kalburüstü sınıfına lüks hayatları anlatan; kırsaldan şehre göç etmek zorunda kalmış, maddi ve manevi sıkıntılarla boğuşan bireylere de şehir hayatının rahatlığını konu edinen, hayatın bütün zorluklarına rağmen namuslu, cesur, yiğitçesine yaşayan kahraman tipler sunarak sinemayı hareketlendirmeyi düşünmüşlerdir. Çünkü bu dönemde izleyiciler filmlerde kendi dertlerine yer verilmesinden, filmlerdeki olaylarda kendilerini bulmaktan hoşnut olmaktadır. Nitekim sinemacılar bu yolla ticari açıdan umduklarını bulmayı başarmışlardır.¹⁰ Ancak buna rağmen,

⁷ Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 9; Shahin Parhami, "Iranian Cinema: Before the Revolution", offscreen.com/view/iran2, Volume 3, issue 6, November 1999.

⁸ Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 9, 10.

⁹ Faysal Soysal, www.kameraarkasi.org/sinema/sinemadaakimlar/iran/iransinemasininkisatarihi.html, erişim tarihi 26.09.201.; Sever, a.g.e., s. 38, 39.

¹⁰ Mahrokh Shirin Pour, *Tarihsel Gelişimin Işığında İran Sineması*, Es Yayınları, İstanbul 2007, s. 56, 57.; Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 14, 15.; Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, s. 40.

İran'da sinema sektörü ticari filmlerle kendisi için kalıcı fayda sağlayamamış, ticari gelirler çoğunlukla Batıya ve salon sahiplerine gitmiştir. Ayrıca sinema sanatı anlamında büyük bir uzmanlaşma, istihdam veya güvence sağlanamamıştır.¹¹

Entelektüel Sinema

Ticari sinemanın ardından sinemacılar gerçekçi, ticari filmlerin aksine estetik kaygılar da taşıyan, hem sinemadaki kazançlarını arttırmak hem de dönemi daha iyi yansıtabilmek üzere akademik kökenli entelektüellerin sinema anlayışına başvururlar. Bu dönemin filmleri kaliteli, teknik açıdan iyi filmlerdi. Eğitim seviyesi yüksek ve bakış açısı geniş yönetmenlerin hazırladığı bu tür işler barındırdıkları değerlerle, kendine has insanların ilgisini çekiyordu. Bu dönem, İran'da sadece sinemanın değil diğer bazı sanat dallarının da açılım gösterdiği bir dönem olmuştur. İran'da petrole dayalı gelirlerin az da olsa toplumun gelişimi için kullanılmasyla doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen bu gelişmeler sinemanın canlanmasına, yurt dışındaki İranlı sanatçıların ülkelerine geri dönmelerine ve dolayısıyla da bazı kültürel hareketliliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yine bu dönemlerde İranlı yönetmenler tarafından çeşitli sanatsal topluluklar kurulmuştur. Dönemin öne çıkan yönetmenleri olarak Feridun Rahnûmâ, İbrahim Gülistan, Ferruh Gâffârî gibi isimlerden bahsedilebilir.¹² Bu dönemde bazı yönetmenlerin başarılı filmleri çeşitli alanlarda ödüllere de layık görülmüştür. Örneğin; İbrahim Gülistan'ın iki belgeseli Venedik Film Festivali'nde, Furûğ-i Ferruhzâd'ın yönetmenliğini üstlendiği Hâne Siyâh Est (Ev Karadır) filmi de Cannes Film Festivali'nde ödül alan filmler arasındadır.¹³

Yeni Akım Sineması

Bu akım, ticari sinemayla entelektüel sinemanın bir araya gelişini ifade etmektedir. Halk tarafından anlaşılan, aynı zamanda da entelektüel seviyesi yüksek filmlerin çekildiği İran sineması için parlak bir akım sayılır.¹⁴ Söz konusu zamanda sinemayla ilgili okullar, enstitüler gibi yeni kurumlar kurulmuştur. Bu ve benzeri yenilikler İran sinemasının kurumsallaşmasına ve sağlam şekilde ilerlemesine dayanak oluşturmuştur.

Kısaca konu özetlenecek olursa, 1979 devriminden önce İran sinemasının, siyasi, dinî ve edebî otoritelerin, değişik sosyokültürel gelişmelerin etkisi altında kaldığı ve toplumsal olaylardan nasibini aldığı bir gerçektir. 1990'lı yıllardaki değerlendirmelere göre İran'da sinema sektörünün yaklaşık altmış üç yıllık bir geçmişi olduğu ve zamanın birkaç dönemden oluştuğu söylenmektedir.¹⁵ Bahsedilen dönemin ayırt edici yönleri ana hatlarıyla şöyledir:

- o Başlangıç tarihi olarak 1928'den 1944'e, Musaddık'ın siyaset sahnesinde hâkim olduğu tarihe kadar olan dönem. Sinema için özgünlüğün neredeyse olmadığı, film piyasasının Batıya, Amerikan ve İngiliz şirketlerine bağımlı olduğu dönem.
- o 1960'a yakın yıllarda nispeten iyi filmlerin yapılmaya başlandığı dönem.
- o 1962 yılından itibaren entelektüel sinemanın ilk örneklerinin kendini gösterdiği, belki de çoğu sol görüşlü olan entelektüel sinemacıların toplumun sorunlarını yansıtan filmler yapmaya başladığı, yeni bir sinema arayışı içinde oldukları dönem.

1979 yılında İslam Cumhuriyetinin kurulmasıyla ortaya çıkan ABD karşıtı gösteriler neticesinde İran'da Amerikan filmleri yasaklanmış, birçok sinemaya devlet el koymuş ve sinemayla uğraşan insanlar yargılanmıştır. Filmler daha yapım aşamasındayken kontrol edilmek üzere komisyonlar kurulmuştur. Filmlerin içeriklerinin İslami şartlara göre inceleneceği

¹¹ Cihan Aktaş, *Şarkın Şiiri İran Sineması*, İz Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 20.

¹² Rıza Oylum, *İran Sineması*, s. 14, 15.

¹³ Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 12.; Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, s. 40.

¹⁴ Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, s. 41.

¹⁵ Cihan Aktaş, *Şarkın Şiiri İran Sineması*, s. 19-43.

duyurulmuştur. Neticede sinemanın kontrol edilmesi için ortaya çıkan kurumlar sinemaya hizmet etmiş ve bu sanatın ilerlemesinde rol almışlardır.¹⁶

İbrahim Gülistan ve Sinema

İbrahim Gülistan, kızı Leyla Gülistan'ın aktardığına göre 1922 yılında Şîrâz'da dünyaya gelmiştir. Gülistan, hikâye yazarlığı, mütercimlik ve film yapımcılığı gibi işlerle ilgilenmiştir. Bu mesleklerin haricinde gazetecilik, fotoğrafçılık ve radyoculukla da meşgul olmuştur. Bir dönem, İran'da kurulmuş bir parti olan TUDEH'e üye olmuş ancak bazı ihtilaflar nedeniyle partiye yollarını ayırmıştır. Bu gelişmeleri takip eden zamanlarda bir petrol şirketinde çalışmak üzere Tahran'a atanmıştır. Ernest Hemingway (öl. 1961) ve William Faulkner (öl. 1962) gibi batılı yazarların eserlerini tercüme ederek edebiyata adım atan Gülistan, film yapımcılığı ve sinemayla da memuru olduğu petrol şirketi ve petrol konsorsiyumu sayesinde tanışmıştır. Konsorsiyum, Gülistan için kira ve onun gelecekte yapacağı işlerin gelirleri karşılığında Gülistan Stüdyosu kurulmasına yardımcı olmuştur.¹⁷

Gülistan'ın önemli belgesel filmlerinden bazıları petrol şirketi için hazırladığı filmleridir. Bu filmlerden bazıları ise uluslararası camialarca ödüllere layık görülmüştür. Furûğ-i Ferruhzâd yönetmenliğinde hazırlanan *Hâne Siyâh Est (Ev Karadır)* filmi Cannes Film Festivali'nde, *Yek Âteş (Bir Ateş)* ve *Teppehâ-yi Mârlîk (Mârlîk'in Tepeleri)* belgesel filmleri de Venedik Film Festivali'nde sanatçısına ödüller kazandırmış filmlerdir.¹⁸

İbrahim Gülistan, hikâye ve filmlerinde yaşadığı zamandan ve kendi hatıralarından beslenir. Hikâyelerinin sayısı her ne kadar az olsa da hikâyelerindeki temalar, olaylara bakış açısı ve yetkinliği bu alandaki başarısının delili sayılabilecek niteliktedir. Nitekim Gülistan'ın hayata bakış açısı, dünya görüşü ve yaşadığı dönemin toplumsal durumu ustaca ortaya koyduğu işlerinden kolayca fark edilebilir.¹⁹

İbrahim Gülistan'ın Filmleri

Hâstgârî (Görücülük)

Gülistan bu kısa filmi 1962 yılında Kanada Milli Film Dairesi'nin isteği üzerine hazırlamıştır. Filmin konusu, Kanada, Hindistan, İtalya ve İran'daki genç çiftlerin arkadaşlık biçimleri ve evlilik yaşamları hakkında incelemelerde bulunmak ve bu durumları izleyicilere göstermektir. Filmde rol alan oyuncular arasında Furûğ-i Ferruhzâd da yer almaktadır.²⁰

Deryâ (Deniz)

Gülistan 1962 yılında bu filmi çekmeye başlamıştır ancak bir takım aksaklıklar nedeniyle bu iş yarım kalmıştır. Film, Sâdık Çûbek'in *Çerâ Deryâ Tûfânî Şode Bud? (Deniz Neden Fırtınalıydı?)* adlı kısa hikâyesinden esinlenerek hazırlanmıştır.²¹

Hâne Siyâh Est (Ev Karadır)

Gülistan bu filmi 1962 yılında Furûğ-i Ferruhzâd ile birlikte hazırlamıştır. Film cüzamlıların yaşamını konu edinmektedir. Furûğ-i Ferruhzâd filmin çekim sorumluluğunu üstlenmiştir. *Hâne Siyâh Est (Ev karadır)* filmi dönemin İranlı eleştirmenlerinin eleştirilerine çok mazhar olamamıştır ancak engellemelere rağmen Cannes Film Festivali'nde ödüle layık görülmüştür.²²

¹⁶ Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, s. 12.; <http://www.irankulturevi.com/turkce/tarih/sinema.htm>, erişim tarihi 26.09.2019.; Can Sever, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, s. 40, 41.

¹⁷ <https://www.isna.ir/news/92072213985/ايراهيم-گلستان-و-91-سالگی>, erişim tarihi 19.09.2019.

¹⁸ Muhammed Şerîfî, *Ferheng-i Edebiyyât-i Farsî* (4. Bs.), İntişârât-i Muin, Tahran 2011, s. 1216.; Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, s. 40.

¹⁹ Serpil Yıldırım, "İbrahim Golestân'ın Ontolojisine Genel Bir Bakış", *İraniyat Dergisi*, Sayı: 1, No: 1, 2016, s. 8-17.

²⁰ <http://www.iraneda.net/a/media/1611>, erişim tarihi: 20.09.2019.

²¹ <http://egfilm.blogspot.com/>, erişim tarihi 26.09.2019.

²² Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, s. 40; Merziye Caferî, "Ez Rûzgâr-i Refte Hikâyet... Pervende-i İbrâhîm Gülîstân", 2013, anthropologyandculture.com/fa/-درآمدی-بر-1029-ادبیات-1029-درآمدی-بر-1029-ادبیات-1029, erişim 20.09.2019.

Teppehâ-yi Mârlîk (Mârlîk'in Tepeleri)

Gülistan'ın 1963 yılında hazırladığı bu belgeseli İran'ın Mârlîk bölgesindeki arkeolojik bulgular hakkındadır. Bu film de 1964 yılında Venedik Film Festivali'nde San Marco Aslanı ödülünü almaya hak kazanmıştır. Ayrıca Gülistan yine 1966 yılında *Harâb Âbâd (Dünya)ve Harman û Bezr (Harman ve Tohum)* adlı filmleri de çekmiştir.²³

Hişt û Âyne (Tuğla ve Ayna)

Gülistan'ın 1965 yılında hazırladığı ilk uzun filmidir. Bu film çoğu kimseye göre İran sinemasının ilk entelektüel ve standart ötesi filmi olmaya layık görülmüştür.²⁴

Gencînehâyi Gevher (Kraliyet Hazinesi)

Bu belgesel filmi de İran Merkez Bankası'nın isteği üzerine 1966 yılında Gülistan tarafından hazırlanmıştır.²⁵

Sonuç

İran sineması zengin kültürel mirasını ve geleneklerini zorlu toplumsal olaylarla harmanlayıp ortaya takdire şayan, sanatsal niteliği yüksek filmler çıkarmayı başarmıştır. Berlin Film Festivali, Cannes Film Festivali ve Oscar Film Festivali gibi festivallerden ödüller alarak sinema alanında kendini kanıtlayıp, özgün tarzıyla dünya çapında tanınır hale gelmiştir. Öte yandan filmlerinde kendi hayatından kesitlere ve yaşadığı toplumsal şartlara yer veren İbrahim Gülistan ortaya koyduğu işlerle geçmişe ışık tutarken bir yandan da İran sinemasının gelişimine katkıda bulunmuştur. İran sinemasının 1900'lü yıllarda basit ve sıradan girişimlerle başlayan serüveni 1979 İran Devrimine kadar bir takım gelişme aşamaları geçirerek İran Devrimi sıralarında kurulan çeşitli sinema okulları ve devlet kurumlarının kontrollü yardımları ile yoluna devam etmiştir. Yukarıdakilere ek olarak, araştırmacılar tarafından şimdilik pek üzerinde durulmamış olsa da İran edebiyatının İran sinemasına katkısı göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir unsurdur.

²³ Fatma Berber, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, s. 40; Merziye Caferî, "Ez Rûzgâr-i Refte Hikâyet... Pervende-i İbrâhîm Gülistân", 2013, <https://anthropologyandculture.com/fa/-4840/ادبيات-هنر-و-ادبيات-گلستان>, erişim 26.09.2019.

²⁴PervîzCâhid, "İbrâhîm Gülistân der celese-i Numâyiş-i 'hişt û Âyne: Ez cesed ve Murkâd-ı Morde Peyâm Nehâhid.", 2013, http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/01/130117_141_cinema_golestan_session.shtml, erişim tarihi 20.09.2019.

²⁵Merziye Caferî, "Ez Rûzgâr-i Refte Hikâyet... Pervende-i İbrâhîm Gülistân", 2013, <https://anthropologyandculture.com/fa/ادبيات-گلستان-4840-ادبيات-هنر-و-ادبيات-گلستان>, erişim 26.09.2019.

Kaynakça

Aktaş, Cihan, *Şarkın Şiiri İran Sineması*, İz Yayıncılık, İstanbul 2015.

Batur, Sabire, *Siyasal İslam Sineması Örneğinde İran Sineması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2007.

Berber, Fatma, *Devrim Sonrası İran'da Sinema Endüstrisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011.

Caferî, Merziye, "Ez Rûzgâr-i Refte Hikâyet... Pervende-i İbrâhîm Gülistân", 2013, anthropologyandculture.com/fa/هنر-و-ادبیات/1029-درآمدی-بر-بازشناسی-وزن-ادبیات-در-گفتار-منن-فیلم-های-مستند-سه-شنبه-4-

Câhid, Pervîz, "İbrâhîm Gülistân Der Celese-i Numâyiş-i Hîşt û Âyne: Ez Cesed ve Murkâd-ı Morde Peyâm Nehâhîd.", 2013.

Hamzevî, Pervîz, *Nigâhî be ketâb "Niviştenbâdûrbîn"*, Âzer 1384.

<http://egfilm.blogspot.com/>

http://www.bbc.co.uk/persian/arts/2013/01/130117_141_cinema_golestan_session.shtml

<http://www.iraneda.net/a/media/1611>

<http://www.irankulturevi.com/turkce/tarih/sinema.htm>

<https://www.isna.ir/news/92072213985/ابراهیم-گلستان-و-91-سالگی>

Issari, Mohammad Ali, *Cinema in Iran 1900-1979*, Scarecrow Press, Metuchen, 1989.

Laleh, Abdolhossein, *Modern İran Sinemasında İran Edebiyatının İzleri*, Dört Mevsim Yayınları, İstanbul, 2015.

Oylum, Rıza *İran Sineması*, Seyyah Kitap, Ankara 2019.

Parhami, Shahin, "Iranian Cinema: Before the Revolution", *offscreen.com/view/iran2*, Volume 3, issue 6, November 1999.

Sever, Can, "İran Sinema Tarihi", *Sinefil*, S. IV, 27 Eylül-12 Kasım 2010.

ShirinPour, Mahrokh, *Tarihsel Gelişimi İçerisinde İran Sinemasını Etkileyen Faktörler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005.

_____ , *Tarihsel Gelişimin Işığında İran Sineması*, Es Yayınları, İstanbul 2007.

Soysal, _____ Faysal, www.kameraarkasi.org/sinema/sinemadaakimlar/iran/iransinemasininkisatarihi.html

Tapper, Richard, *Yeni İran Sineması Siyaset, Temsil ve Kimlik*, (çev. Kemal Sarısözen), Kapı Yayınları, İstanbul 2007.

Yıldırım, Serpil, "İbrahim Golestân'ın Ontolojisine Genel Bir Bakış", *İraniyat Dergisi*, Sayı: 1, No: 1, 2016.